

ТАВРІЙСЬКИЙ ВІСНИК ОСВІТИ

3 / 2005

ТАВРІЙСЬКИЙ ВІСНИК ОСВІТИ

Науково-методичний журнал

№ 3 (11)

2005

Засновник: Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів

Свідоцтво про державну реєстрацію серія ХС № 227 від 3.12.2002

Видається з 2003 року

Редакційна колегія:

Головний редактор А.М. Зубко
Заступник головного редактора Т.Г.Морева
Відповідальний секретар В.В.Кузьменко
Б.М.Андрієвський
Є.П.Голобородько
А.М.Гуржій
М.М.Заброцький
В.В.Клименко
Г.О.Михайловська
О.О.Морев
В.В.Олійник
М.І.Пентиліук
Л.А.Пермінова
Н.А.Побірченко
О.В.Саган
В.А.Семіченко
В.К.Сидоренко
Л.І.Слободенюк
Н.В.Слюсаренко
Н.І.Чабан
Г.С.Юзбашева
Технічний редактор Л.А.Гончаренко

Комп'ютерна верстка – І.В.Воскова, П.Л.Ковальов

Адреса редакції: Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів
вул. Покришева, 41
м. Херсон 73034
Тел. (0552) 54-02-00 E-mail: suitti@norma4.ks.ua

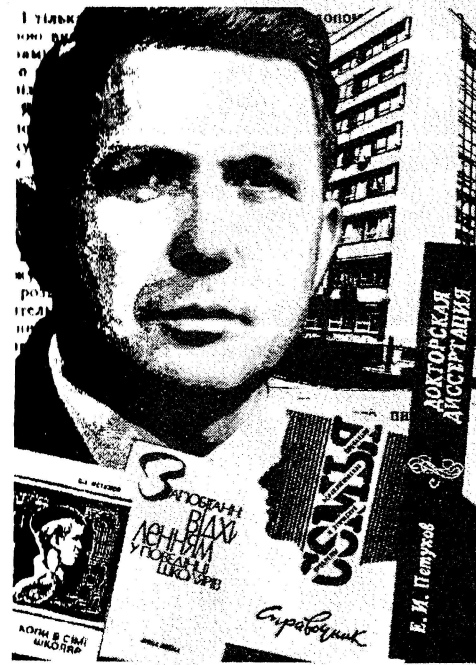
Редакція рукописів не рецензує і не повертає.
Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.
Редакція не листується ні з авторами, ні з читачами.
За точність даних, наведених у статтях, відповідають автори.

ЗМІСТ

Бабіч Л.В. Петухов Є.І. про дитину як «рентгенівський апарат школи і сім'ї» та її соціальне перевиховання	5
Кондратенко Г.М. Є.І.Петухов – учитель херсонських учителів	16
Прилепский А.А. О Евгении Ивановиче Петухове К 80-летию со дня его рождения	21
Науковці Херсонщини про Євгена Івановича Петухова	25
Історія освіти	27
Бабіч Л.В., Кондратенко Г.М. Проблеми гендерного виховання в педагогіці А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського	27
Воробйова Р.Н. Науково-методична лабораторія перспективного педагогічного досвіду: історія, досягнення, сучасність	34
Рідкоус О.В. Освітня діяльність та ідеї гуманної педагогіки Фрідріха Вільгельма Адольфа Дістервега	38
Наука – школі	44
Кузьменко В.В. Формування наукової картини світу в школярів в умовах навчально-виховного процесу	44
Лозович О.Д., Левицька О.І. Організація методичної роботи з педкадрами в дошкільному навчальному закладі щодо осучаснення педагогічного процесу	49
Пентиліук М.І. Технологічний підхід до сучасного уроку української мови	53
Плоткін Я.Д. Психолого-педагогічні аспекти вивчення функціональних рівнянь у школі	64
Філіппова В.Д. Роль потреб у розвитку особистості учня	69
Юрко В., Туркот Т. Новая модель повышения профессиональной квалификации педагогического коллектива	73
Інновація: теорія і практика	76
Розлуцька Г.М. Толерантність у змісті підручників для молодших школярів Закарпаття (1919 – 1939)	76
Хом'як О.В. Метод проєктів у системі роботи вчителя щодо розвитку творчих здібностей школярів	83
Освіта впродовж життя	92
Асанова Д.Э. Роль педагогической практики в профессиональной подготовке будущих инженеров-педагогов швейного профиля	92
Бевзенко В.В. Виховання здорового способу життя у дошкільнят	97
Гусь Т.І., Туній О.А. Сучасна виховна система школи	102
Кулікова Т.К. Формування технічного мислення учнів у процесі позашкільної гурткової роботи	107
Псхота О.М. Післядипломна освіта: акмеологічний аспект	118
Сидоренко В.К., Саух О.М. Професійні наміри учнів професійно-технічних училищ	124

Тархан Л.З., Кадырова Г.А. Некоторые аспекты профессионального самоопределения студентов швейного профиля	129
Хатыбова Н.Р. Междисциплинарная связь в изучении материаловедения швейного производства – как условие формирования приемов мышления	136
Шарипова Э.Р. Проектный метод обучения – способ активизации самостоятельной работы будущих инженеров-педагогов	139
Юркова Т.Ф. Формування у младших школьников ценностного отношения к природе	145
Нетилько Т.В. Шляхи формування мовної активності у глухих дошкільників у процесі трудової діяльності	153
На допомогу педагогу	161
Кравченко І.Ф., Чабан Н.І. Організація виховної роботи у школах та позашкільних закладах	161
Кравчук О.Ф. «Розумова гімнастика» на уроках	167
✓ Краснослободцева Я.В., Кузьмич Л.В. Психолого-педагогічні бар'єри в навчанні математиці	178
Сергеева О.П. Осмислення етносоціальних процесів в Україні як умова формування громадянської свідомості учнів	182
Скарбниця методичних ідей	191
Крайня М.І., Портна Л.В. Діалогічне мовлення на уроках української мови	191
Кузьменко Ю.В. Функції культури праці	200
✓ Мамренко К.А., Кузьмич Л.В. Активізація мислення учнів під час навчання математиці за допомогою контрприкладів	205
Ріпка А.Й. Нові підходи до розкриття, реалізації та розвитку потенціалу особистості обдарованої дитини	209
Слюсаренко Н.В. Конструкторсько-технологічна діяльність як складова трудової підготовки дівчат	214
Психологія	221
Тур Р.Й. Розумове виховання дітей-дошкільників у сім'ї	221
Туркот Т.И., Сагоян Е.К. Акмеологическая модель развития коммуникативной культуры педагога	227
Творчий портрет	232
Товстуха К.М. Директор школи Заболотня Галина Василівна	232
Відомості про авторів	234
Офіційна сторінка	236
Вимоги до оформлення матеріалів для публікації в журналі «Таврійський вісник освіти»	236

ПІСТУХОВ Є.І. ПРО ДИТИНУ ЯК «РЕНТГЕНІВСЬКИЙ АПАРАТ ШКОЛИ І СІМ'Ї» ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНЕ ПЕРЕВИХОВАННЯ

Соціально-педагогічна робота з неблагополучними сім'ями та «важкими дітьми» є одним із актуальних напрямів діяльності сучасних соціальних педагогів, психологів, соціальних працівників в Україні. Ця проблема сьогодні виступає надзвичайно гостро, але виникла вона набагато раніше. У часи тоталітарного режиму та радянської педагогіки ХХ століття вона довго замовчувалася в науковій літературі, адже неблагополучні сім'ї виховували «важких дітей», які не вписува-

лися в ідеальний портрет «радянської людини». Вони були «рентгенівським апаратом школи і сім'ї», що не справлялися зі своїм високим завданням. Тільки завдяки науковій чесності та особливій професійній культурі окремих учених в історії інтегрованої педагогіки існують теоретико-методичні доробки тих років, які не втрачають своєї значущості й зараз, привертають увагу науковців, освітян, соціологів, психологів. Поряд з такими видатними педагогами, як А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, які розробили загальні моделі виховання людини в колективі з урахуванням особливостей сімейного виховання, існують науково-педагогічні доробки науковців-педагогів, що стосуються розробки моделей перевиховання «важких дітей», які виховувались у неблагополучних сім'ях. До них ми відносимо науково-практичну творчість відомого в Україні та Росії педагога-теоретика Світлана Івановича Петухова, який у ХХ столітті став першим

лишню дійсність (людину, природу, суспільство), на їх **оцінню** відбувається формування понять, спільних для **різних** навчальних предметів.

Користуючися запропонованими завданнями та **самопідпис** добираючи вправи для «розумової гімнастики» на **уроках**, учитель спрямовує учнів на пошукову діяльність, **неординарний**, нетрадиційний підхід та творче застосування набутих на **уроках** знань і вмій. І, врешті-решт, систематичне використання запропонованих завдань у навчально-виховному процесі **ди** допоможе вчителю розвинути в кожного учня гнучкість **мислення**, навчити кожну дитину логічно розмірковувати, **нестандартно** підходити до розв'язання проблем, не зубрити, а **думати**, самостійно робити висновки, знаходити оригінальні рішення

Література:

1. Едігей В. Вчися читати, малюк. – К.: Гранд, 1995.
2. Карнаух П.М. Цікаві завдання з української мови. 1-4 класи. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003.
3. Коломинский Я.Л., Панько Е.А. Учителю о психологии **детей** шестилетнего возраста. – М.: Просвещение, 1988.
4. Концепція розвитку загальної середньої освіти // Освіта України 2000, 16 серпня. – № 33. – с. 8-11.
5. Митник О. Пізнавальні завдання для розвитку творчих здібностей особистості // Початкова школа. – 2000 – № 12. – С. 34-37.
6. Савченко О.Я. Розвивай свої здібності: Навчальний посібник для молодших школярів. – К.: Освіта, 1995.
7. Тихомирова Л.Ф. Упражнения на каждый день: Логика для **младших** школьников. – Ярославль: Академия развития, 1998.
8. Шведова Л.М. Развитие логического мышления, **сообразительности**, воображения и интеллекта: Детям 5-12 лет. – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2004.

Краснослободцева Я.В., Кузьмич Л.В

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ БАР'ЄРИ В НАВЧАННІ МАТЕМАТИЦІ

Психолого-педагогічний бар'єр – це стійке затrudнення, що закріпилося у психіці людини й перешкоджає її подальшому розвитку в одній або декількох взаємозалежних сферах особистості. Бар'єр, «по-перше, характеризує людину з боку психологічних «установок», внутрішніх програм поведінки й пізнання і, по-друге, виявляється своєрідною перешкодою, гальмом при переході від одного рівня світогляду до іншого» [5, с.20-21].

Відзначимо, що за даною характеристикою, якої ми будемо

дотримуватися надалі, психолого-педагогічний бар'єр завжди є гальмом, тобто відіграє негативну роль у розвитку світогляду особистості. А це, зокрема, позначається як на загальному розвитку людини, так і на його розвитку в якій-небудь одній або взаємозалежних гранях культури. Виникнення бар'єрів спостерігалося і в історії розвитку людства як на ґрунті науки взагалі, так і математики зокрема. З наведеної характеристики випливає також, що в разі виникнення у людини бар'єри починають відігравати для неї роль світоглядних орієнтирів, хоча й негативного характеру. Це зайвий раз підтверджує справедливості твердження про наявність світоглядних орієнтирів у змісті математичної культури, розглянутої як ціле.

Неважко припустити, що подібного роду бар'єри можуть виникати і в процесі навчання математиці. Нами обґрунтоване твердження: бар'єри зароджуються при неодноразовому повторенні однотипних способів розв'язання навчальних ситуацій, створюваних у тому числі й при вивченні будь-якого навчального курсу. У цьому випадку неодноразове повторення якого-небудь способу разом з його однотипним результатом набуває для учня світоглядного характеру, особливо тоді, коли учнів навчають у традиційній логіці і не привчають аналізувати свої дії (порушується логіка математичного пізнання).

Така установка настільки сильна, що домінує і в батьків, і у вчителів, і в адміністрації школи, і у студентів вузу. Недивно, що на ґрунті цієї установки виростають інші, часто неусвідомлювані, але такі що міцно ввійшли в систему орієнтирів сучасної людини, наприклад, у таих формах (відзначимо, що ці форми або не усвідомлюються зовсім, або приймаються як належні): «Краще слухати й повторювати, ніж думати й відкривати; краще фантазувати, ніж займатися перевіркою фантазій і їхньою реалізацією; перешкоду легше обійти, ніж переборювати її; не слід у навчанні займатися винаходом велосипеда» і т.ін. Завдяки подібним установкам саме й виникають різного роду психолого-педагогічні бар'єри.

Один з таких бар'єрів, що виник, на наш погляд, у рамках технократичного підходу до навчання і на ґрунті вкоріненої форми організації навчання, полягає в наступному: учитель покликаний пояснювати добре, учень – добре засвоювати; його з упевненістю можна назвати бар'єром утриманського ставлення (до навчання, до суспільства). Саме він і знайшов відбиття у поданій характеристиці призначення вчителя, а також – у світоглядних установках, що виростають з цього ставлення.

Можна подумати, що у сказаному вище взагалі заперечується пояснювальна функція вчителя. Однак це не так. Проте не ця функція є провідною в його діяльності і що, якщо вона стає головною, то призводить до виникнення в учнів відповідного бар'єра. Про провідну ж функцію сучасного вчителя неодноразово говорилося в педагогічній літературі [1], [4].

Відзначимо ще деякі бар'єри, які можуть зароджуватися й зароджуються у процесі навчання математиці. Насамперед, не можна залишити без уваги бар'єр асоціативної логіки. Людина, що не переборолла цього бар'єра, часто не здатна до встановлення причинно-наслідкових, логічних, структурних зв'язків у явищах і складних об'єктах. Розповсюджене обґрунтування певним подіям дається в цьому випадку у формі: «Це так, тому що це відбулося слідом за тим-то» – асоціація за суміжністю «Це потрібно робити так, тому що ситуація схожа на колишню, і минулого разу я (або хтось інший) робив саме так, і все вийшло» – асоціація за подібністю. Або, «Так цього робити не потрібно, тому що минулого разу при такому способі в мене нічого не вийшло (мене засудили, висміяли й т.ін.)» – асоціація за контрастом». Часто подібні «обґрунтування» учнями навіть не усвідомлюються [2].

Психологами й методистами обґрунтовано, що асоціативно мислення має багато позитивних сторін, які можна й потрібно використовувати у навчанні математиці. Однак нас цікавить негативний ефект такого мислення, що може призвести до відповідного бар'єра. Під час навчання математиці наявність в учнів такого бар'єра призводить до однобічних поверхневих суджень, помилок, невміння вийти за рамки так званої нормальної форми.

Якщо вчитель не прагне виправляти помилки учнів, а організовує роботу з усвідомлення ними прийому виявлення неправильного вживання термінів і його наслідків (контрприклад, парадокси, антиномії), то в учнів виробляється особистий механізм виявлення й подолання бар'єра [3].

Підкреслюючи в цілому негативний характер психолого-педагогічних бар'єрів, слід зазначити, що деякі з них на певних етапах розвитку світогляду людини можуть відігравати й позитивну роль. Наприклад, здатність людини представляти математичні абстракції як реальні об'єкти (прямий – це туго натягнута нитка й т.п.).

Назвемо деякі з бар'єрів, що зустрічаються у практиці навчання математиці:

- абсолютизація наукових фактів і їх відриву – від джерела й усвідомлення їх виникнення; від людини, що створює математичні ідеалізації, від засобів, які використовує і часто не усвідомлює; від практики застосування наукових відомостей у прикладних областях знань або в рамках самої математики;

- натурфілософський підхід до пізнання світу, що переростає в бар'єр метафізики (розділення і навіть протистояння об'єкта й суб'єкта пізнання, жорстко детерміністський підхід із запереченням або неврахуванням імовірнісних процесів і закономірностей, надмірне захоплення класифікаціями, т.п.);

- бар'єр еkleктизму й безпринциповості – насамперед, як прагнення людини до некритичного використання положень із по суті різних теоретичних або інших концепцій. Особливо яскраво наявність цього бар'єра в людини проявляється в запалі полеміки у прагненні будь-якими аргументами й засобами відстояти свою точку зору;

- недостатній поштовх і врахування фактора особистості (у пізнанні невідомого, у навчанні, у саморозвитку) й інші.

Отже, ми переконалися в тому, що у процесі навчання математиці є підстави для виникнення в учнів світоглядних орієнтирів, причому як негативного (бар'єри), так і позитивного характеру. Надаються такі підстави й навчальним математичним матеріалом.

У зв'язку з усім вищесказаним цілком природно виникає методико-філософська проблема як поповнення переліку можливих бар'єрів, так і дослідження їх різних проявів у практиці навчання математиці або інших навчальних курсах. Для методичної науки важливою, на наш погляд, є проблема розробки шляхів і практичних заходів попередження виникнення в учнів тих чи інших бар'єрів або практичних дій щодо їх подолання.

Література:

1. Загвязинський В.И. Методология та методика методических исследований. – М.: Педагогика, 1982, – С.152.
2. Кузьмина Н.В. Способности, талант учителя. – Л.: Из-во «Знание» РСФСР, Ленинградская организация, 1985, – С.89.
3. Леднев В.С. Від ідеї до реалізації // Народна освіта. – 1997. – №6. – С. 5-10.
4. Луканкин Г.Л. Научно-методические основы профессиональной подготовки учителя математики в педагогическом институте. – Л., 1989, – С. 59.
5. Шубинський В.С. Формирования диалектического мышления у школьников. – М.: Знание, 1984, – С.138.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Асанова Діана Енверівна – викладач кафедри технології та конструювання швейних виробів Кримського інженерно-педагогічного університету.
Бабіч Людмила Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.
Бевзенко Валентина Віленівна – вихователь вищої категорії ясел-садка №4 смт Білозерка Херсонської області.
Воробйова Раїса Никифорівна – завідувач науково-методичної лабораторії перспективного педагогічного досвіду Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Гусь Таїса Йосипівна – завідувач науково-методичного відділу виховної роботи Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Кадирова Гульнара Аметівна – викладач кафедри технології та конструювання швейних виробів Кримського інженерно-педагогічного університету.
Кондратенко Галина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.
Кравченко Ірина Федорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, заступник декана з навчальної роботи соціально-психологічного факультету Херсонського державного університету.
Кравчук Олена Федорівна – учитель початкових класів Херсонської загальноосвітньої школи №1.
Краснослободцева Яна Вікторівна – магістрант фізико-математичного факультету Херсонського державного університету.
Крайня Марія Іванівна – завідувач науково-методичної лабораторії української мови і літератури Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Кузьменко Василь Васильович – завідувач кафедри менеджменту освіти Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, кандидат педагогічних наук, доцент.
Кузьменко Юлія Василівна – учитель трудового навчання ЗОШ №13 м.Херсона.
Кузьмич Людмила Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри алгебри, геометрії та математичного аналізу Херсонського державного університету.
Кулікова Тамара Костянтинівна – методист Херсонського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді.
Левицька Ольга Іванівна – вихователь-методист Горностаївського дошкільного навчального закладу №2.
Лозович Ольга Данилівна – методист науково-методичної лабораторії дошкільного виховання Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Мамренко К.А. – магістрант фізико-математичного факультету Херсонського державного університету.
Нетилько Таміла Василівна – методист дошкільного відділення Херсонської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I-III ступенів Херсонської обласної ради.
Пентиліук Марія Іванівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри українознавства Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Пехота Олена Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор Миколаївського державного університету ім.В.О.Сухомлинського.
Плоткін Яків Давидович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Портна Любов Володимирівна – учитель української мови та літератури Красненської ЗОШ I-III ст.упенів Садовського району.
Прилепський Олексій Олексійович – почесний професор Херсонського державного університету.
Рідкоус Олеся Володимирівна – старший викладач кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Ріпка Антоніна Йосипівна – учитель-методист, заступник директора Великолетиської ЗОШ I-III ступенів №1.
Розлуцька Галина Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки Дрогобицького державного педагогічного університету ім.Івана Франка.
Сагоян Єроняк Кимівна – старший викладач Кишеневського державного педагогічного університету ім.І.Крянге, Молдова.
Саух Олександр Миколайович – старший викладач кафедри професійного навчання Херсонського державного університету.
Семисюк Руслан Михайлович – викладач Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім.Т.Шевченка.
Сергєєва Олена Петрівна – учитель історії та правознавства Херсонського вищого училища фізичної культури.
Сидоренко Віктор Костянтинович – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту освіти Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Слюсаренко Ніна Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Тархан Лєнуза Запаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України.
Товстуха Кіра Миколаївна – завідувач науково-методичного відділу управління школами Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Туній Олександр Анатолійович – заступник директора з виховної роботи Таврійської загальноосвітньої школи I-III ступенів Голопристанського району.
Тур Раїса Йосипівна – практичний психолог, старший викладач кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Туркот Тетяна Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент Херсонського державного аграрного університету.
Філіппова Вікторія Дмитрівна – викладач кафедри виховної роботи Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.
Хатибова Надіє Радіванівна – викладач кафедри технології та конструювання швейних виробів Кримського інженерно-педагогічного університету.
Хом'як Олександр Володимирович – учитель математики та інформатики Кочубєвської загальноосвітньої школи Високопільського району Херсонської області.
Шаріпова Ельнора Решатівна – викладач кафедри технології та конструювання швейних виробів Кримського інженерно-педагогічного університету.
Чабан Наталія Іванівна – завідувач кафедри виховної роботи Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, кандидат педагогічних наук, доцент.
Юрко Валетина – директор лиця Н.Йорга, г. Кишинев, Молдова.
Юркова Тетяна Федорівна – здобувач кафедри педагогіки і психології Херсонського державного університету.